עין משפט נר מצוה

כטז א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ח:
ל ב מיי' פ"ז מהל' טומאת אוכלין הל"ט:
לא ג מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל"ה טוש"ע ח"מ סימן ט סעיף ה:
לב ד מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ח סמג עשין ריש טוש"ע י"ד סימן שיג:
לג ה מיי' פ"ח מהל' שחיטה ויוצ הל' יד:
לד ו ז מיי' פי"ב מהל' מעשר הלכה טז:

הגהות הב"ח

(א) במשנה טווי וכגדיש. נ"ב ס"ק ואריג: (ב) שם במשנה טווי וחלוני. נ"ב ס"ק ובגדים: (ג) שם במשנה תרומה לשם כל"ל ותוס ר' נתנאל: (ד) רש"י קודם ד"ה כשר לגבוה שיך לעיל גמרא: (ה) תד"ה (בעמוד הקודם) היכי מצל כו' וכן בעירוב צריך לומר דאין מעברין וכו' ושרי ליטמא ע"י גיפוח משום דאין מעברין אף כו' אי גמי מעברין אף לגבי הרצות:

לעזי רש"י

פילטרי"ש. לבדים (מצעים של לֶבֶד). טרצוייר"ש [טרייצידויר"ש]. מקלנת.

רבינו גרשום

ומטמאי: שניהם טהורה. לגבי [עושין] פסח: אי נמי בשאר טומאות. כגון נבילות ושרצים דאין מזוהרין אלא על טומאת מת בלבד: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. דיש בדבר להקל ולהחמיר כיצד פועל חייט או סופר שאין במלאכתו טורח כ"כ ומרויח ביום ג' פשיטא אם שוכרו אדם על מנת שיהא בטל מלאכתו וישמור ביתו ומבקש שיניח לו קצת משכרו הואיל והוא בטל שאינו טורח ודאי כיון שאומנותו היא בלא טורח אינו רוצה להניח משכרו אלא דבר מועט כגון פשיטי' אחת אבל פועל שמלאכתו קשה כגון כתף ודאי ברצון יניח חצי שכירותו או יותר ע"מ שיהא בטל אף כאן לפי האומנות שמבטלו לדיין או העד יתן לו שכרו: ולא עבודות שאינן עבודין. דשמא של בכור הן: אבל לוקחין ממנו עורות של נקבה. דנקבה לא קדשא בבכורה: דמיחלף בדעגל. שאדום בשורו: סבר. אם אעבדנו ואח"כ נודע שהוא של בכור ואסרוהו עלי ונמצאתי מאבד טורח (אבל) [ולכן] כשהוא עבוד בידוע שאינו של בכור ואם אינו עבוד חיישינן: מידע ידיע. דכיון דלית בהו מקום זכרות ודאי הוו דנקבה: וצואי. שאינו מלובן: השתא מלובן לא זבנינן דאע"ג דאיכא למימר דלא היה טורח ללבנו אלא אם כן חולין אפילו הכי אין לוקחין: צמר מלובן מצואתו. אבל לא מלובן כל צרכו: אבל לוקחין טוי ובגדים. דוודאי לא היה עושה מלאכה יתירה כ"כ אם היה של בכור: מאי בגדים לא ממש ארוגים אלא נמטי. פלטרס דקל הוא לעשות: אפילו סרוק. דהכא ליכא למימר לא טרח למיסרקיה דדבר קל הוא: תיכי בנקלי. בנדל י"ש בלעז לעשותו כטוויה: דמערבי בהו שמן זית.

מוסף רש"י

בית הפרס שנידש. כרגלי בני מדס (ערובין ל:) דיסה רבה כרגלים הרבה (כתובות כה:) טהורה. דמלינן לקולא ומעברינן כל העצמות נכמתו לפחות מכשעורה (שם) שהרגלים נושאים את העצמות ומתקום (נדה נז.) אי: שדלייהם הרגלים העבירתן (פסחים צב:). כפועל בטל של אותה מלאכה. דבטל מינה, כמה פלס רופא ליטול ולפטות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה מזו, הכל לפי כוחך המלאכה וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחת קל ושכרה רב, או מלוף (ב"מ לא:).

שיטה מקובצת

ורב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהורה. דבטל הימנה לפס היה נוקב מרגליות שעבותה נוחה לעשות ושכרו מרובה פס אומר לו טול כך וכך ומבטל ממלאכה אינו פותח משכרו מלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ולי מלאכה קשה היא כמו נגר פס אומר לו פתח נוטל עכשיו

מלא לגון בודקין משמע לכתחלה כדי לעבור ולעשות פסח ולהכי נעי מלי בודקין דמה היא פותח בדיקה והשתא יש שלשה עשיים בניית הספרס לעושי פסח לכולי עלמא ולזיר לבית שמלי מנפח וטהור ולגלגל תורה ולישא לשה ולדון ולערער ולכבוד הבריות שרי ליטמא בלא ניפוח ולשלחו מנות כגון עדות דהכא שרי על ידי ניפוח וטמא וכן בעירוב (ה) [ג"ז] לומר אין מערבין אלא לבדר מלוה שרי ליטמא ע"י ניפוח (ג"ז) (וטמא) ולי מערבין אף לבדר הרשות ים ללמוד משם דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מלוה אלא אף לבדר מלוה [ו] מדבריהם (ז) וטמא לי נמי מערבין לבדר הרשות אינה לאוקומי המשנה כשעירב לבדר מלוה שרגליות הוא לערב לבדר מלוה כדקתני גבי כילד משתתפין (עירובין פב.) וכל מי שילך לבית הסבל או לבית המשתה וקתני התם לתורתן דמילתא קתני והא דבעי בתגיגה (דף כה:) הטודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו מבדיקה דרב יהודה קתי ולא [יח] למתני' ולפי ר"ת אינה אלא ועוד היינו לפרש דכל הבדיקות לעושי פסח אלא בדבדיקה המשנה לאחר [יט] שעברו לדרב יהודה בא להשמיענו מלי בודקין כדי לעבור ופירוש כמו אמר רב יהודה מלי בודקין בההוא דבריס אלו מלויות (ב"מ כח.) וכמה אמר רב יאמק קב בתרבץ אמות ופפרק לא יאפור (ב"ב כב:) וכמה אמר רב ייבא חמוה לשיתין כמלא [יט] חלון (כ): **ורב** יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טהורה. נפרק בתרא דמגיגה (דף כה.) גרס רב חייא [כ] ברבי אמי משמיה דעולא: **כפועל בטל של אותה מלאכה.** פירש בקונטרס מאותה מלאכה דבטל מינה לפס היה נוקב מרגליות שעבותה נוחה לעשות ושכרו מרובה ואם תאמרים לו טול כך וכך ובטל פותח משכרו מלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ולי מלאכה קשה היא כמו נגר פס אומר לו פתח נוטל עכשיו ג' זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה יש [כא] ובטל לגמרי ואינו עושה כשום מלאכה כלל ולהבטל ליטול זוז עד כאן לשון הקונטרס ולפ"ז היה לו לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה לעשות [כב] כזו דמ"ר היה נוטל (ב) [שכר] לדון ולהעיד להזות ולקדש אלא היה לו לפרש שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה [כג] ובטל לגמרי ואינו עושה כשום מלאכה וכעניין זה נריך לפרש בסוף הלו מציאות (ב"מ לח:) גבי השוכר את הפועל לתת לו שכרו בשעה שהבטיחו ולא יאמר לו תן לי שלא אלא נותן לו שכרו כפועל בטל מאותה מלאכה וגם שם פירש בקונטרס כעניין שפירש כאן ור"ת אומר כן דמ"ר היה נוטל שכר על השעה אבל פועל ואפי' לרבנן דאמרי טעינה בשכר לא אמרי אלא משום דמ"ר לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וכריה [כד] הכונס (ב"ק נו:) אמרינן שומר אבידה כשומר חנם דאמר הנאה אית ליה אלא נריך נמי שם לפרש ליוסב ובטל לגמרי וכיון שנעשה פירש שם [כה] כמו שבשאר ימות השנה אין נותנין בשעת בירת בגד אלא שכר כמה שמנוח למלאכה זו שאתה מקבל עליה שלא [כו] [אלא] כאותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה אלא היית נוטל עליה אלא אפי' [כז] מפני השעת אבידה ופירושו תמוה דאין הלשון משמע כן וגם אין כאן שום [ס] הכרעה ליטול בשעת הרגל [כח] כשאר ימות השנה והוי כהלכתא בלא טעמא ועוד תניא בריש השוכר את האומנין (ב"מ עו:) השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית כו' אבל הלכו חמריס ולא מצאו תבואה הלכו פועלים ומצאו שדה שהיא לחה נותן להם שכרם משלם אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקם עושה מלאכה ליוסב ובטל וקתני התם תני תנא קמיה דרב נותן שכרו משלם ר"ל מחבירו אמר מי הוה התם [כט] הוה יהיבנא ליה כפועל בטל אלמא בטל ומשמע לגמרי כמו [ל] שפירש [לא] [רש"י] ור"ח כלל ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק חיזהו נשך (שם סח.) אין מוציאין חנווני למחצית שכר [לב] אלא ר"ב נותן לו שכרו כפועל בטל ומפרש בגמרא כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וכריכה דאי משמעינן ריבא חנווני משום דליית ליה טורחא אבל סיפא דתנן [לג] אימר לא סגי ליה כפועל בטל [ל] ומאמי ס"ד דלא תסגי ליה כפועל בטל והלא [לד] כל זה כדינו שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורח ועוד דבברייתא פליגי התם כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אפילו מים ומלח דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר יכל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: **גמ'** ואריג: **גמ'** השתא טוי זבנינן אריג מיבעיא מאי אריג תיבי: **מתני'** החשוד להיות מוכר תרומה (ג) [ז] לשום חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר יכל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: **גמ'** [ז] לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית. וכיון דלית בהו זיקת תרומה לא זבנינן מיניה: תרבא

ורב [ט] יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר אבית הפרס שנידש טהור א"נ [י] בשאר טומאות דלא מזהר עלייהו: [יא] אם היה זקן מרכיבו על החמור [יב]: תנא כפועל בטל אמר אביי [יג] כפועל בטל של אותה מלאכה [יד]: **מתני'** החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו [טו] בשר צבאים ולא עורות שאינן עבודים רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים: **גמ'** בשר צבאים דמיחלף [יז] בדעגלה ולא עורות שאינן עבודים הא עבודים זבנינן [יח] אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה סבר אי שמעו [יט] ביה רבנן מפסדו לי מינאי: רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה: מאי טעמא מידע ידיע ות"ק א"כ זכר נמי חייק לזכרותיה ואמר עכברים אכלוה ואידך בי עכברים מידע ידיע: ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי: השתא צמר מלובן לא זבנינן צואי מיבעיא אלא חדא קתני צמר מלובן מצואתו: אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים: השתא טוי זבנינן בגדים מיבעיא מאי בגדים נמטי: **מתני'** החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן ואפילו סרק אבל לוקחין מהם טוי (כ) ואריג: **גמ'** השתא טוי זבנינן אריג מיבעיא מאי אריג תיבי: **מתני'** החשוד להיות מוכר תרומה (ג) [ז] לשום חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר יכל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו: **גמ'** [ז] לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית

תרבא

כפועל בטל של אותה מלאכה. דבטל הימנה לפס היה נוקב מרגליות שעבותה נוחה לעשות ושכרו מרובה פס אומר לו טול כך וכך ומבטל ממלאכה אינו פותח משכרו מלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ולי מלאכה קשה היא כמו נגר פס אומר לו פתח נוטל עכשיו טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו טוח לו להבטל וליטול זוז והכא נמי כי ההוא מגרגי יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכויה מגרגי לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה מלוי: **מתני' החשוד על הבכורות.** [ד] **בשר צבאים.** שאדום הוא מיחלף בשאר בהמה וזימנין דמזדין עגל בכור תם ותומר שבשר צבי הוא: **גמ' שמעי רבנן.** דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן: [ה] **של נקבה.** דלית לתום בבכורה: **מידע ידיע.** בין עור זכר לעור נקבה: **חייק.** תותך לזכרותיה ועושה כעין נקבות וכי מפייליה מה תתוך זה שבמקום נקבות ותומר עכברים אכלוה: [ו] **לוחי.** למר שתינו מלובן מצואתו: **השתא מלובן.** דלייכא למימר לא מפקיד טירחיה ולא מלבין לה דסבר שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי לפי' הכי [ז] כיון דטירחא זוטא היא לא קפיד עלייה ולא זבנינן לוחי טוי ובגדים: **השתא טוי זבנינן בגדים מיבעיא:** [ח] **אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים.** דלי מכבוס לא הוה טרח להו דמקפיד מטירחיה [ט]: **בגדים מיבעיא.** [י] הא מעשה שנטוו לישתלי להו: **נמטי.** פילטר"ש ולא נטוו מעולם ולהכי לישטריך למשמועינן: **מתני' החשוד על השביעית.** לזרוע לו לעשות סחורה בספיחים: **סרק.** כתוש ומתוקן במסרק: **גמ' לריג מיבעיא.** הא נח לכלל טווי קודם לכן ומהניא שעתא לישתלי: **טיכי.** שרשרות שקורין טרלוייר"ש ועושין לוחן מפסתן עד שלא נטוה: **מתני' לפי' מים ומלח.** מקום קנס: **וזקק** ממנו תרומה: **גמ'** [יא] **שמערבין** בהן שמן זית. וכיון דלית בהו זיקת תרומה לא זבנינן מיניה:

[כג] וכרכות יט: וע"ש על הגליון]. [כד] [ב"מ לח: קמ. ושם ה"ג מאי כפועל בטל והא לא בטל אלא מעשה שבת ואי אמרת בטל מינה אפילו בשבת נמי אמר אפיי בטל של אותה מלאכה דבטל מינה כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה ר"ל]. [כה] [פי' מלא כל דקמתר ר' שמעון לעיל מ"ב ומכ"ש בכ"ש מבכרתורים]. [כו] [שיך למתני']. [כז] שיך למתני']. [כח] עי"כ, ע"ש]. [כט] אין מערבין אלא כו' ס"ק, ס"ק ו) ס"ק מ"ז, ל) ס"ל טמא וגר' ס"ק ומשם, מ) ס"ל שבר ורב יהודה בא כו' ס"ק, נ) [וע"ש תוס' ומוסף עו. ד"ה הני תמן ומה שכתוב לב. ד"ה ומכ"ש שביימי שם], ס) [ובכ"ש שביימי אסן], ע) [ובכ"ש בכ"ק, פ) ס"ק, צ) ס"ק, ק) שכיח ס"ק, ר) לא היה לו אלא כזו ס"ק, ש) קלה כזו ס"ק,

מוסף רש"י

כני מדס (ערובין ל:) דיסה רבה כרגלים הרבה (כתובות כה:) טהורה. דמלינן לקולא ומעברינן כל העצמות נכמתו לפחות מכשעורה (שם) שהרגלים נושאים את העצמות ומתקום (נדה נז.) אי: שדלייהם הרגלים העבירתן (פסחים צב:). כפועל בטל של אותה מלאכה. דבטל מינה, כמה פלס רופא ליטול ולפטות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה מזו, הכל לפי כוחך המלאכה וריבוי שכר, יש מלאכה שטורחת קל ושכרה רב, או מלוף (ב"מ לא:).

שיטה מקובצת

ואם היה: [כ] החמור וכו' תנא נוטל שכרו כפועל: [ג] מלאכה דבטל מינה: [ד] ממנו אפילו בשר: [ה] זבנינן מ"ט: [ו] שמעו בי רבנן ומפסדו לה מינאי: [ז] תרומה לשם חולין: [ח] הבכור כהן החשוד: [ט] הכי. ס"א הואיל דטירחא זוטי: [י] מיבעיא דהא משעה כו' בהו הס"ד: [יא] כל לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים שמערבין: [יב] בעירוב אי אין: [יג] וטמא משום מצוה ואי: [יד] אלא שהעמידו דבריהם וטמא: [טו] ולא אדמתני' ולפי': [טז] לאחר שעבר ורב יהודה: [יז] כמלא רוחב חלון: [יח] מלאכה קשה לעסוק: [יט] מלאכה כיושב ובטל: [כ] כפועל ומפרש בגמ' כפועל בטל: [כא] וברייש פ' הכונס: [כב] שם בגון שבשאר: [כג] בסלע ואומרים לו: [כד] סלע באותו שכר שהיית נוטל בהנאתה בשאר: [כה] חצי סלע מפני: [כו] הרגל כבשאר ימות: [כז] שפי' ר"ח כלל וגם לא ממש כפי' הקונטרס ועוד קשיא: [כח] שכר ולא יתן מעות לחברו ליקח בהם פירות למחצית שכר אלא א"כ כו' כפועל ומפרש בגמרא: [כט] טרחא אימא לא: [ל] בטל כו' ואמאי: [לא] והלא זהו דינו שנותנין: [לב] מתני' כר' שמעון: [לג] סיפא דתוספתא ר"ש: [לד] צריכא בגמרא ובין: [לה] מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל וה"ש: [לו] מאיר והא דקתני בתוספתא עושה מלאכה לישוב ובטל לאו:

[יא] הרבה מבכירין כגון שהיה נוכה עכשיו ובמותה שעה היה בטל לגמרי [יב] יהיה נוטל שלא סלע הוקרים עכשיו שהם ביוקר [יג] הרבה מבכירין כגון שהיה נוכה עכשיו ובמותה שעה היה בטל לגמרי [יד] יהיה נוטל שלא סלע כפועל בטל אם כפועל בטל שאינו מועט מי יבכירנו והולך ובטל והיה מפתכר נקל ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו ג' זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה זו להבטל ליטול זוז עד כאן הקונטרס ולפ"ז היה לו לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה [יט] ובטל לגמרי ואינו עושה כשום מלאכה כלל ולהבטל ליטול זוז והכא נמי כי ההוא מגרגי יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכויה מגרגי לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה היא כמו נגר פס אומר לו פתח נוטל עכשיו ג' זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו טוח לו להבטל ו